

God en/of Mammon?!

Laat ik beginnen om een verhaal te vertellen over een leider uit de Middeleeuwen. Over Franciscus van Assisi. Op een dag vroeg hij aan een jonge monnik om mee te gaan preken. Daar was die jonge monnik wel voor te porren! Ze deden de kloosterdeur achter zich dicht en liepen richting de stad. Door de voorsteden, naar het marktplein, de hoofdstraat en weer terug. Totdat ze weer bij de kloosterdeur aankwamen en de jonge monnik vroeg 'Zijn we niet iets vergeten?' Waarop Franciscus antwoordde: 'Nee, want met onze houding, met onze uitstraling hebben we gepreekt.' Overal waar je bent is je preekstoel.

De strekking is dat wij als christenen ons er van bewust moeten zijn dat waar we werken, waar we onze taak verrichten, dat daar onze preekstoel is! Het doel van het leven van een christen is dat God in ons werk de eer krijgt. Zie Matteus 5 vers 16 *Zo moet jullie licht schijnen voor de mensen, opdat ze jullie goede daden zien en eer bewijzen aan jullie Vader in de hemel.*

Waar u wandelt, werkt, onderneemt is dus uw preekstoel. Elke werkdag gaat u weer op weg. En als u op deze manier op weg gaat dan wordt uw werk ook belangrijk, omdat het dan het zogenaamde seculiere, het alledaagse, met het geestelijke verenigt. Het nieuwste boek van Tim Keller behandelt dit onderwerp ook. Goed werk. Ook je werk doe je voor God. Ik citeer '*Het is vaak moeilijk om christenen te laten inzien dat God mensen niet alleen wil gebruiken in de kerk, maar ook in de wereld van rechten, medicijnen, zaken en kunst.*' Of Ken Costa: Carrière met God. Hij zegt het wel heel stellig: *If the gospel is not relevant for the working place, it is not relevant at all.* Als Evangelie niet relevant is voor de werkvloer, dan is het helemaal niet relevant.

Het verhaal van Franciscus is mooi, maar ik heb ervaren hoe moeilijk het is om christen te zijn op de werkvloer. Het is een zendingsveld. Er gaat vrijwel geen dag voorbij of het geloof komt ter sprake. En ik heb ook ervaren hoe moeilijk het is om te getuigen. Veel christenen durven het niet. En dat is ook te begrijpen. Getuigen van het geloof wordt geassocieerd met overtuigen en wat dat in de geschiedenis van de kerk allemaal teweeg heeft gebracht, daar kun je heel verdrietig van worden. Bovendien leven we in een tijd waarin het adagium is dat alles moet kunnen, tolerant zijn ten aanzien van iedere mening, iedere levensstijl of wat dan nog meer. En geloven dat doe je maar thuis. Dat is privé.

Achter de voordeur. Maar zo heeft God het niet bedoeld. Geloven is getuigen. Getuigen in woorden, in daden, in symbolen.

Maar het is moeilijk. De kerk heeft moeite om een brug te bouwen naar de wereld waarin we leven. Als ik 's zondags in de kerk zat, vroeg ik me vaak af wat ik op de maandag hier aan had. Ik ben opgevoed in de sfeer dat als je het ergens niet mee eens bent, zet je dan in voor verandering. Voor mij was het reden om naast mij werk te beginnen met een studie theologie. Ik wil me graag inzetten voor de vernieuwing van de kerk. Dat begint overigens bij vernieuwing van het persoonlijk geloof.

De vernieuwing van de kerk is de doelstelling van het Evangelisch Werkverband binnen de Protestantse Kerk van Nederland. Reden voor mij om me daar voor in zetten. In 2010 ben ik afgestudeerd en heb ik mij beroepbaar gesteld. Dat heeft begin 2012 geleid tot mijn bevestiging als predikant in Zwolle-Noord. Geld was er niet voor mijn predikantsplaats, dus daar heb ik vrijwillig van af gezien. Dat is me overigens niet door iedereen in dank afgenomen. Maar goed. Paulus deed het al. Ook hij had zijn eigen werk. Buiten de kerk. Voorzag in zijn eigen levensonderhoud. Zijn eigen inkomen. Dat geldt voor mij ook.

In mijn huidige functie binnen bij de bank geef ik leiding aan een team van mensen dat een honderdtal grote bedrijven in de regio bediend. We praten dan over bedrijven met een omzet vanaf 30 mln euro. Zo sta ik in het dagelijks leven in de wereld van de Mammon. Tenminste als we de Mammon vertalen met Geld.

Vanavond dus over God en de Mammon

We vinden de Mammon in de Evangeliën. De Mammon wordt echter maar 4 keer genoemd. 3 of 4 keer in Lucas 16 (NBV 4 keer) – in het voorgelezen of te lezen Bijbelgedeelte – en 1 keer in het parallelle gedeelte van Matteüs.

Lezen: Lucas 16 vers 1-13

Jezus zegt: Jullie kunnen niet God dienen én de Mammon. God of Mammon? Waarom niet God én Mammon? Is er sprake van een tegenstelling? Blijkbaar is het zwart/wit. Of toch niet? Ik werk immers ook bij een bank. In de introductie van deze lezing is de Mammon al snel even vertaald naar geld en geld verdienen. Laten we daar eens mee beginnen. Wie of wat is de Mammon?

Mammon komt van het Aramees 'mamona' en het Grieks is een transliteratie. Het betekent vermogen of winst. In het Evangelie wordt de mammon dus gepersonifieerd als een god die kan worden aanbeden en dat valt niet te combineren met het aanbidden van God. Een ander commentaar stelt dat mammon letterlijk betekent 'dat waar iemand zijn vertrouwen op stelt', maar ook platweg 'geld'

Het is niet zo dat Lucas geld intrinsiek kwaad acht, maar het gaat erom te onderkennen dat geld onderdeel is van een werelds systeem en dat het verleidingen kent. Het gaat Lucas vooral om de waarschuwing: doorzie het systeem en laat je niet verleiden. Geld is een middel, maar geen meester, stel er niet je vertrouwen op.

In de Joodse traditie, in de Mishna is mammon ook synoniem voor geld. Rijke toetreders gaven hun mammon aan de gemeenschap van Qumran. Dit verwijst ook (alhoewel het woord in het OT niet gevonden wordt!) naar Deut 6 vers 5: *Gij zult de HERE, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht [dat is al uw vermogen, uw rijkdom, mammon]*. De connotatie is dus niet per definitie negatief. Maar soms zie je ook de toevoeging 'valse'. De valse mammon betekent dan geld of bezit op onrechtvaardige wijze verkregen.

In Lucas wordt de mammon in de context van de gelijkenis over de onrechtvaardige rentmeester genoemd.

Vers 8: Niet de oneerlijkheid wordt hier aangeprezen, maar de slimheid. De handelswijze wordt hier niet goedgekeurd. Dat blijkt ook wel uit het vervolg. Het gaat blijkbaar om die slimheid. Jezus zegt hier: wees slim!

Kinderen van de wereld worden hier tegenover kinderen van het licht gezet. Kinderen van de wereld hebben een wereldlijke oriëntatie, gericht op zelfontplooiing, eigen belang. Een focus op deze tijd. 'sons of this age' Kinderen van de wereld of van de duisternis worden afgezet tegen kinderen van het licht. Ook in de geschriften van Qumran zijn deze typeringen gevonden.

Het gaat in deze gelijkenis om die slimheid. Deze slimheid wil Jezus ons als voorbeeld voorhouden. Wat is dan slim? Dat is begrijpen hoe het werkt. Doorzien hoe het gaat. De onrechtvaardige rentmeester is het prototype van

hoe het er in onze wereld aan toegaat. Vriendjes maken met behulp van de positie die je bekleed. Kijk naar de posities die bijv. (oud-)politici innemen. Maar ik kan u verzekeren; in het bedrijfsleven is het (ook al is dat minder publiekelijk) niet anders. Jezus zegt dus dat we hier iets van kunnen leren. Maar wat? Daar heb ik lang over moeten nadenken en naar een uitleg gezocht.

Zoals iemand uit de wereld vriendjes maakt met geld en bezit om te kunnen overleven in slechte tijden, zo – blijkt uit vers 9 – kan een christen ook vriendjes maken. Wees net zo slim, maar niet gericht op aards bestaan, maar gericht op het leven in het Koninkrijk van God (KvG). Die mammon, zegt Jezus, is er straks niet meer. Maar het KvG wel! Wees dus net zo slim als die rentmeester en maak nu vrienden. Jezus zegt: gebruik de mammon, je vermogen, je positie, je rijkdom op zo'n manier dat je er voor eeuwig iets aan hebt.

Je moet er vrienden meemaken. Maar wie zijn die vrienden dan? De vrienden zijn de armen, mensen die onze hulp nodig hebben, daarvoor had Lucas als geen ander oog. Ook Jakobus – de broer van Jezus – brengt dit duidelijk onder woorden in zijn brief.

Maar vriend kan ook naar Joods gebruik verwijzen naar God. En als je beide interpretaties combineert kun je het slim zijn dus ook vertalen naar *'je naaste liefhebben als jezelf en God boven alles'*. Of Deut 6 vers 5: *Gij zult de HERE, uw God, liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw kracht [dat is dus anders gezegd: al uw vermogen, uw rijkdom, mammon].*

Wat hier dus wordt aanbevolen is hetzelfde als het verzamelen van schatten in de hemel. *Want alles wat u aan de minste van deze mijn broeders en zusters hebt gedaan, hebt u voor mij gedaan,* zegt Jezus in Matteüs 25.

Rentmeesterschap

In deze gelijkenis gaat het dus om de oproep tot rentmeesterschap met het oog op het Koninkrijk van God. En ons dagelijks werk is daar volledig bij in begrepen. Kijk maar eens hoe waardevol Bijbelse principes zijn in ons dagelijks werk. Ik wil drie voorbeelden van dergelijke principes noemen.

1. Win-win situaties

In de Bijbel staat in Filippienzen 2 vers 4 de basisregel in zakendoen: *Heb niet alleen uw eigen belangen voor ogen, maar ook die van de ander. Het moet de hoogste prioriteit hebben bij u, om u met de behoeften van uw medemens bezig te houden.* De druk van spoedklussen (de tirannie van de urgentie) moet ons niet afleiden van de aandacht voor de behoeften van onze naasten. *Onthoud een ander niet waarop hij recht heeft, terwijl je het hem geven kunt. Zeg nooit tegen je medemens: 'Ga weg, kom morgen maar terug,' terwijl je hebt wat je hem schuldig bent.* (Spreuken 3:27,28) Het kan in bepaalde omstandigheden heel verleidelijk zijn om gebruik te maken van je macht- of marktpositie. Ook als bankier kun je gemakkelijk extra marge in producten versleutelen. Maar die winsten zijn vaak éénmalig en al helemaal niet duurzaam. En zo zijn er veel meer spreuken die een rechtstreeks in het 'handboek zaken doen' opgenomen kunnen worden.

2. Behandel de ander vanuit het besef dat ook zij of hij geschapen is naar het beeld van God.

Bijvoorbeeld als het om loyaliteit gaat. Uit loyaliteit komt loyaliteit voort. Wij hebben een voorbeeld functie. Maar hoe doe je dat als je bij een bedrijf werkt waar 1.000 mensen af moeten vloeien? Als werkgever of leidinggevende kan het voorkomen dat je, omdat de zaken achteruitgaan, mensen moet ontslaan, maar probeer dan wel zoveel mogelijk loyaliteit te tonen aan uw werknemers door een stabiele werksfeer te creëren, die laat zien dat ze belangrijk zijn en gewaardeerd worden. We leven in een maatschappij waarin iedereen wordt gezien als een nummer. Doet u daaraan mee?

Help vertrekkende medewerkers een nieuwe start te maken! Dat heeft ook uitstraling naar de achterblijvers. Als gevolg hiervan, zullen zij ook trouwer en loyaler zijn aan u en minder snel geneigd zijn om ergens anders te solliciteren. De zogenaamde "Gouden Regel" is hier van toepassing: Matteus 7:12, wat dus inhoudt dat u anderen zo behandelt, zoals u zelf behandeld wilt worden.

3. Transparantie en eerlijkheid. Eerlijk duurt het langst

Afspraak is afspraak. Eerlijkheid is een van de belangrijkste hoekstenen voor het opbouwen van een goede reputatie. Wees betrouwbaar tot en met de kleinste zaken. Want een goede naam komt te voet en gaat te paard.

Oneerlijke winsten – valse mammon – houden geen stand. Het is soms verleidelijk om te liegen om een klant te winnen of een ‘deal’ te maken, maar de praktijk leert dat onze oneerlijkheid vaker wel dan niet aan het licht komt. Eerlijk duurt het langst, wordt wel gezegd. Gaan we voor de lange termijn relatie of voor korte termijn winst? Dat is duurzaamheid.

Ik sprak eens een [niet christelijke] ondernemer die zei op enig moment gestopt te zijn met alle overheidsmaatregelen aan zijn laars te lappen. Hij kwam er achter dat het hem enorm veel rust gaf. Romeinen 13: 3 *U wilt niets van bijvoorbeeld de overheid te vrezen hebben? Doe dan wat goed is en ze zal u prijzen.* Een goede rentmeester heeft oog voor de belangen van de ander en zal de ‘keizer geven wat des keizers is.’

Ik zou nog andere inzichten kunnen noemen, maar mijn advies is blijf lezen uit het immer actuele boek Spreuken. Ook voor de mensen van vandaag, de managers en leidinggevendenden van vandaag, staat dit boek vol goede adviezen. Of Prediker. Lees bijvoorbeeld eens ‘Prediker voor managers’.

Terug naar ons thema: God en/of de Mammon

Ook als we ‘en’ gebruiken moet er een keuze worden gemaakt. Wat staat op de eerste plaats? Wat komt er eerst in ons eigen leven? Dat roept de vraag op naar onze natuur. Wie zijn wij als mensen?

We leven in een bijzondere tijd. Ik weet niet wat u van de economische crisis merkt, maar er gaat bij mij geen dag voorbij of er wordt over gesproken. Het is het gesprek van de dag. Wat de huidige crisis duidelijk maakt is dat de mens zo ontzettend hebzuchtig is. Alles en iedereen is het over eens dat de crisis in de kern veroorzaakt is door hebzucht. 2 Petr 2 vers 3 *Gedreven door hebzucht zullen ze u bedriegen met misleidende verhalen.....* Herkenbaar?

Zo spraken we een keer in de kredietcommissie. We zullen er nu toch wel iets van leren. Ik denk van niet. Hebzucht is zo verweven met het mens-zijn. Het zal

altijd zo blijven. We hebben allemaal last van onze GSM. Wie heeft er geen? We willen allemaal meer. Meer Geld, meer Sex, meer Macht. Paulus heeft het ook al gesignaleerd in 1 Timoteüs 6 vers 10: *Door zich daaraan over te geven, zijn sommigen van het geloof afgedwaald en hebben ze zichzelf veel leed berokkend.* Daarom ook zei Jezus: *het is eenvoudiger dat een kameel gaat door de oog van de naald, dan een rijke ingaat in het Koninkrijk van God.* De mammon is enorm verleidelijk! Sommigen zijn daardoor van het geloof afgedwaald. Zet je hart niet op je rijkdom!

Dat brengt ons tot de vraag: wat staat bij ons op de eerste plaats? De eerste plaats. Wat heeft de hoogste prioriteit? Maar wat betekent het dan om God of de mammon op de eerste plaats te zetten?

15 jaar geleden werd ik geconfronteerd met de vraag: Wat is het rendement van jouw geestelijk kapitaal? Als bankier sprak die vraag mij aan. Maar het maakte mij ook bewust van een spanningsveld. Ik was actief in de kerk en in de maatschappij. Maar was ook druk met mijn baan. Ik wilde graag carrière maken. En ik dacht dat God dat ook wilde. Immers, het zou mooi zijn als er eens een christen in de top van de bank zou komen. Maar de vraag naar het rendement van mijn geestelijk kapitaal, heeft mij zicht gegeven op de kern van mijn bestaan.

Wat is het rendement van jouw geestelijk kapitaal? God heeft in u en in mij geïnvesteerd. En niet zo'n klein beetje ook. Maar wat levert het op?

We praten in de kerk vaak over Jezus als onze Verlosser. Hij die voor onze zonden gestorven is. Hij is onze Middelaar. Door Hem hebben wij zicht op het eeuwige leven. Zicht op de hemel. Maar we vergeten al gauw dat het Jezus primair gaat op om ons leven hier op aarde. We zijn geneigd om ons geloof te betrekken op de Hemel. Maar onze eerste roeping is om Hem hier op aarde te dienen.

De Bijbel is duidelijk: 2 Korinthe 5 vers 14 *Wat ons drijft is de liefde van Christus, omdat we ervan overtuigd zijn dat één mens voor alle mensen is gestorven, waardoor alle mensen zijn gestorven, 15 en dat hij voor allen is gestorven opdat de levenden niet langer voor zichzelf zouden leven, maar voor hem die voor de levenden is gestorven en is opgewekt.*

Waarom niet God én Mammon? Het is als twee kapiteins op één schip. Maar Matteüs 6 en Lucas 16 zijn duidelijk. Het is het een óf het ander. Het is radicaal. Betrouwbaarheid is ook een bijbels kernbegrip. Het betekent 'uit één stuk zijn'. Je kunt geen twee heren dienen.

Paulus noemt in zijn eerste brief aan Korinthe ook hypocrisie, mensen die zeggen christen te zijn, maar zich er niet naar gedragen, als grootste probleem in de gemeente. Evenals in de brief aan Loadicea in Openbaringen 3: *15 Ik weet wat u doet, hoe u niet koud bent en niet warm. Was u maar koud of warm! 16 Maar nu u lauw bent in plaats van warm of koud, zal ik u uitspuwen..*

God vraagt dus 100% rendement op ons geestelijk kapitaal, volledige toewijding! Geen halfslachtig gedoe. Als we een deel voor onszelf houden dan zullen de mensen om ons heen dat ook echt merken. Kortom: het begint met een keuze. Kies voor 100% toewijding aan Jezus Christus.

Volgens de Bijbel dienen we de Heer in ons werk en niet de mensen. *"23 Wat u ook doet, doe het van harte, alsof het voor de Heer is en niet voor de mensen, 24 want u weet dat u van de Heer een erfenis als beloning zult ontvangen – uw meester is Christus! (Kolossenzen 3)*

Het begint iedere dag met een keuze: ga ik verder met slapen of wijd ik alles wat ik doe toe aan God? Je weet pas wat slapen is, als je wakker bent, zegt CS Lewis. De belangrijkste vraag die u, elke dag als u begint met uw werk of met uw taak, zou moeten beantwoorden is "Voor wie werk ik eigenlijk?". U werkt voor Christus! Hij is onze meester.

En als u over dat werk voor Christus geen zegen kunt vragen, dan is er maar één conclusie mogelijk: stop ermee! Kun je dan nog wel voor een organisatie werken waar misschien niet alles volgens Bijbelse principes gaat. Ja, want jij kunt niet verantwoordelijk zijn voor alles wat er gebeurt. Denk ook maar eens aan een ziekenhuis of aan de politie. Welke ethische keuzes daar gemaakt moeten worden.

Zoek eerst het Koninkrijk van God

Matteüs verbindt in hoofdstuk 6 de keuze voor God of Mammon aan de oproep tot het zoeken van het Koninkrijk van God. Dienaar zijn of worden van het Koninkrijk van God, geeft ook een enorme vrijheid. Jezus heeft het ook gezegd:

Zoek eerst het koninkrijk van God. De rest komt dan vanzelf. Als je wilt leven voor Hem, dan zorgt Hij wel voor al het andere. We snappen dat alleen niet. We zijn zo niet opgevoed. Dat hebben we zo niet geleerd; niet thuis, niet op de universiteit, nergens.....

Een christenpsycholoog noemt dat de Wet van de Rechtlignigheid – om bij B te komen moet ik A doen – Maar!! God werkt anders – Levensheiliging volgt op geloof en niet andersom!! Doen volgt op genade.

Geloof in God schept geborgenheid. Hij heeft als een regisseur ons leven in zijn handen. Niet de omstandigheden worden dan bepalend over hoe ik mij voel, maar mijn zijn en wezen zijn bepalend voor hoe ik reageer op omstandigheden. Ik ontleen mijn identiteit niet aan mijn werk, maar aan mijn zijn in Jezus Christus. Dan heeft mij bij reorganisaties binnen de bank overeind gehouden. Ik word niet meer of minder als ik wel of niet herbenoemd word.

Een belangrijk uitgangspunt in leiderschap is verwoord door Stephen Covey: Begin met het einde voor ogen – Wat is het doel van je leven? Iemand heeft eens gezegd: Over 100 jaar maakt het niet uit in wat voor auto ik reed, in wat voor huis ik woonde, hoeveel geld ik op mijn bankrekening had, noch wat voor kleren ik droeg. Maar de wereld is misschien een beetje beter geworden omdat ik belangrijk was in het leven van een ander. Maak u vrienden met behulp van de mammon, met het oog op het einde, dat is het Koninkrijk van God!

't Harde/Baarn, december 2013

Ruilof van Putten